

An aerial photograph of a vast, flat landscape, likely a wetland or marsh. A winding river or stream flows through the center, surrounded by dense green vegetation. A dirt road curves along the right side of the image. The sky is overcast and grey. In the top right corner, there is a solid blue rectangular block.

# Wegen naar herstel biodiversiteit

Het behoud van biodiversiteit krijgt steeds meer aandacht. Een eerste essentiële stap in het vinden van oplossingen is het duiden van knelpunten die duurzaam behoud van soorten en ecosystemen in de weg staan. Vervolgens is het de uitdaging deze te vertalen in handelingsopties voor de korte en lange termijn.



Dankzij het gebruik van meetgegevens uit het veld en ecologische rekenmodellen is bekend wat de belangrijkste knelpunten voor duurzaam behoud van soorten zijn (figuur 1). In totaal volstaan voor ruim 40% van de Nederlandse planten- en diersoorten de milieu- en ruimtecondities om behoud te garanderen. De grootste knelpunten voor de overige 60% zijn verdroging, vermisting en het tekort aan en de versnippering van geschikt leefgebied. Bijna tweederde van de soorten ondervindt twee of meer van deze knelpunten. Voor een aantal soorten worden bestaande knelpunten in de toekomst groter door bijvoorbeeld de effecten van klimaatverandering. Zo zullen de meeste soorten meer hinder ondervinden van de versnippering van de natuur door het opschuiven van klimaatzones en geschikte leefgebieden.

Deze kennis biedt aangrijpingspunten om opties voor biodiversiteitbehoud te formuleren. Knelpunten kunnen worden opgelost met maatregelen binnen bestaande natuurgebieden, zoals de inrichting van gronden, effectgerichte maatregelen, interne omvorming van natuurtypen en het treffen van hydrologische maatregelen. Maar ook buiten deze gebieden kunnen maatregelen

worden genomen als het verlagen van emissies uit de landbouw en industrie, ontwikkeling van nieuwe natuur en verminderde grondwateronttrekking.

### Herijking EHS

Er is momenteel volop discussie over de toekomst van het natuurbeleid. In het regeerakkoord geeft het kabinet aan een herijkte EHS in 2018 gerealiseerd te willen hebben en de rijksuitgaven voor natuur en landschap met tweederde te reduceren. Het PBL heeft, in samenwerking met Alterra, met de opgedane kennis over maatregelen en hun impact, een aantal varianten voor 2018 doorgerekend op de effecten voor natuur en de realisatie van internationale biodiversiteitsdoelen. De belangrijkste conclusie is dat de bezuinigingen zullen leiden tot een verdere verslechtering van de natuurkwaliteit en de leefomstandigheden van planten- en diersoorten. De binnen de Europese Unie afgesproken verplichtingen wat betreft Natura 2000 en de CBD raken hierdoor verder uit zicht.

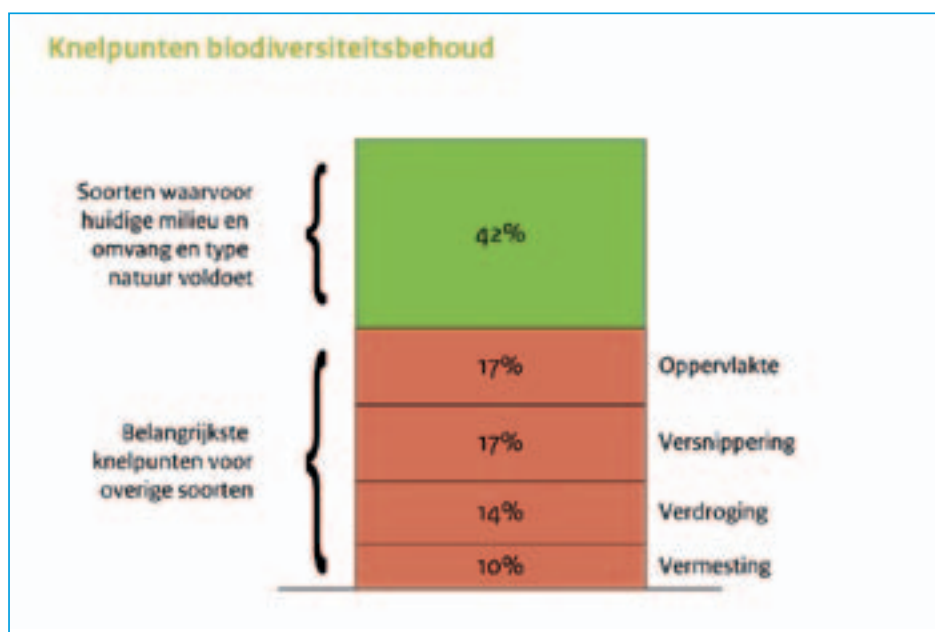
'Bezuinigingen leiden tot verslechtering natuurkwaliteit'

Als de financiële middelen voor de Ecologische Hoofdstructuur beperkt blijven tot het voorgenomen rijksbudget van 75 à 100 miljoen euro per jaar, dan is de meest kosteneffectieve keuze een volledige inzet van die middelen op regulier beheer van bestaande natuurgebieden, in het bijzonder die gebieden waar Europees beschermde natuur voorkomt. Daarmee wordt echter niet voorkomen dat de natuurkwaliteit verder achteruitgaat. Als er meer financiële middelen beschikbaar komen, bijvoorbeeld van provincies of andere partijen, dan is de volgende kosteneffectieve stap het natuurlijk inrichten van al verworven gronden die bedoeld waren voor natuuruitbreiding. Deze inrichting is vooral efficiënt als deze bijdraagt aan de verbetering van de kwaliteit van een groter gebied door bijvoorbeeld het herstel van een geheel watersysteem.

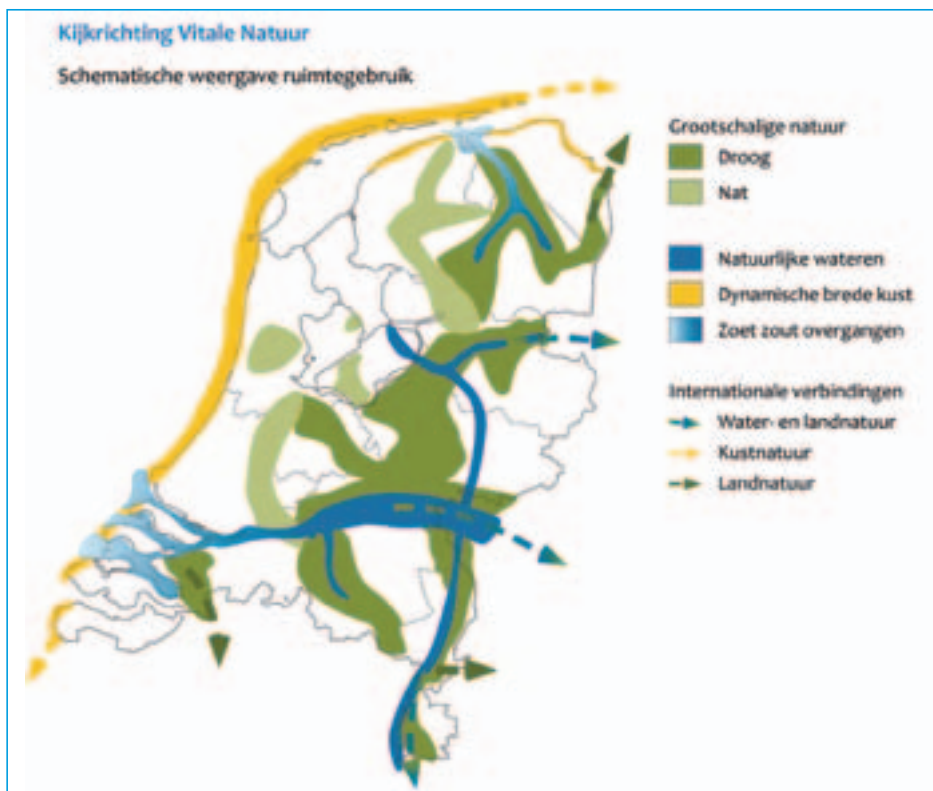
### Oplossingsrichtingen

Uit berekeningen blijkt dat zowel de oorspronkelijk beoogde als de herijkte EHS niet voldoende zijn om alle inheemse natuur duurzaam te behouden. De vraag hoe het biodiversiteitsverlies dan wel te stoppen valt, is één van de vier grote maatschappelijke uitdagingen voor het Nederlandse natuurbeleid van de toekomst. In de Natuurverkenning 2011, die eerdags verschijnt, is deze uitdaging vertaald naar een ruimtelijk toekomstscenario, de kijkrichting Vitale natuur (figuur 2). In de kijkrichting Vitale natuur worden grote, aaneengesloten natuurgebieden gerealiseerd die aansluiting vinden met buitenlandse natuur en waar de milieucondities op orde zijn.

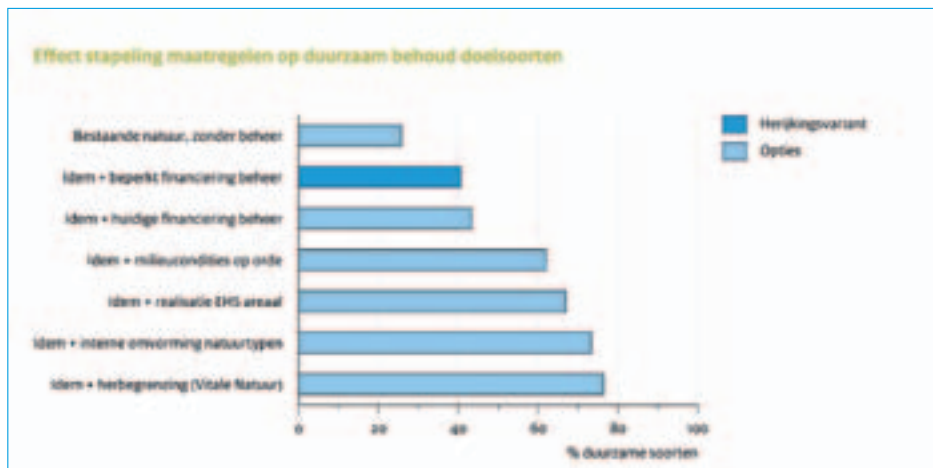
In deze kijkrichting worden één voor één de knelpunten aangepakt die duurzaam behoud in de weg staan van internationaal karakteristieke natuur, welke elders in Noordwest-Europa weinig voorkomt. De



Figuur 1. Bijna 60% van de doelsoorten (planten, vogels en vlinders) in Nederland hebben last van de milieu- en ruimtecondities.



Figuur 2. Een schematische weergave op kaart van de kijkrichting Vitale Natuur. Er worden grote aaneengesloten natuurgebieden gerealiseerd waar de milieucondities op orde zijn en die aansluiting vinden met buitenlandse natuur.



Figuur 3. Effect van stapeling van maatregelen (van boven naar beneden) op het duurzaam behoud van doelsoorten.

optimalisatie van het beheer van bestaande leefgebieden is, zoals eerder aangegeven, een belangrijke eerste stap waarmee aanzienlijke winst te behalen valt (figuur 3). Met de verbetering van milieu- en watercondities, zoals het verlagen van stikstofdeposities en het verhogen van grondwaterstanden, is ook een aanzienlijke verbetering te realiseren. Vervolgens resteren tekorten aan en versnippering van leefgebied. Wanneer er leefgebied wordt gecreëerd van typen waar tekorten voor bestaan, kan het

percentage duurzame soorten weer verder stijgen. Dit kan deels door omvorming van bestaande natuur, zoals het kappen van bossen voor vorming van heide en zandverstuiving. Daarnaast kan extra natuurgebied aangelegd worden. De genomen maatregelen leiden samen tot duurzame condities voor bijna 80% van alle inheemse doelsoorten of 95% van de internationaal karakter-

'Optimalisatie beheer biedt aanzienlijke winst'

istische soorten. Op deze laatste groep van soorten is de kijkrichting specifiek ingericht.

### Sturingsmogelijkheden

De beschikbare ecologische kennis kan dus gebruikt worden voor het zoeken naar effectieve maatregelen. Daarbij is het van belang de beschikbare middelen kosteneffectief in te zetten, te meer daar Europa ons land aanspreekt op het realiseren van biodiversiteitbehoud op nationaal niveau. Hiertoe is een onderscheid in een strategie voor de korte en voor de lange termijn onontbeerlijk. Op korte termijn geeft behoud van bestaande ecologische waarden en het oplossen van actuele knelpunten zoals verdroging de hoogste kansen. Op lange termijn heeft het creëren van natuur tot grote robuuste eenheden en de generieke aanpak van vermessing prioriteit. Realisatie van internationale biodiversiteitsverplichtingen vergt inzet van tal van verschillende partijen. Lokale kennis van bijvoorbeeld terreinbeheerders en waterschappen moet op gebiedsniveau worden ingebracht naast sturing vanuit een (inter)nationaal perspectief. In het traject van zowel de herijking en decentralisatie van het natuurbeleid als de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) zoeken Rijk en provincies naar afstemming en prioritering van maatregelen. Afstemming tussen milieu-, water- en natuurbeleid is hierbij op beide niveaus een vereiste.

Daarbij verschaft het in kaart brengen van de effecten van maatregelen op andere aspecten een integraal inzicht wat betreft de consequenties van keuzen. Om die reden is binnen de Natuurverkenning ook gekeken naar a) beschikbaarheid en waardering van natuur, b) kosten en baten, en c) de mate waarin natuurlijke hulpbronnen duurzaam worden gebruikt. Om (beleid) afwegingen te maken op basis van deze integrale doorrekening is een multicriteriakostenbatenanalyse (MCKBA) uitgevoerd. Hieruit kwam naar voren dat er sterke koppelingen bestaan tussen



biodiversiteit en waardering. De beleefbaarheid van Vitale Natuur is echter beperkt, omdat deze vaak ver van de woonomgeving ligt. Ook laat de analyse zien dat de grootschalige, robuuste ecosystemen van Vitale Natuur minder structurele kosten aan

beheer en inrichting met zich meebrengen dan het geval is in de huidige situatie.

*Bart de Knecht, Willem van der Bilt en Arjen van Hinsberg.*



## colofon

ISSN 1569-3449  
Jaargang 17, 2011, nr. 7

Tijdschrift Milieu is een uitgave van de VVM en verschijnt achtmaal per jaar in een oplage van 2.500 exemplaren.

### VVM-lidmaatschap 2011

- Persoonlijk: € 125,-
  - Instellingen en bedrijven: € 700,-
  - Studenten: € 40,-
  - Gepensioneerden, recent afgestudeerden, partners en uitkeringsgerechtigden: € 80,-
  - Proeflidmaatschap (6 mnd) € 45,-
- VVM-leden ontvangen Milieu gratis.

### Abonnementsprijs 2011

Abonnement voor niet-leden:  
€ 125,- (excl. 6% BTW, incl. verzendkosten)  
Los nummer: € 15,- (incl. BTW)

### Verenigingsbureau (voor lidmaatschappen en abonnementen)

Zeliha Altin  
Drs Rachel Heijne (directeur)  
Marie Thérèse van Heijningen  
Sara Jantzen  
Caroline van der Laan  
Lisette Pellikaan  
Josquin des Présstraat 1  
Postbus 2195, 5202 CD Den Bosch  
Tel. 073 - 6215985, Fax 073 - 6216985  
E-mail bureau@vvm.info  
Website www.vvm.info

### Hoofdredacteur

Jan de Graaf  
Postbus 158, 1600 AD Enkhuizen  
Tel. 0228 - 326 068, 06 - 2190 5843  
E-mail graafcom@wxs.nl

### Drukproefcorrectie

Caroline van der Laan

### Ontwerp

Made in Haarlem

### Opmaak en druk

ELMA Multimedia B.V., Gery Kuilman  
Postbus 18, 1720 AA Broek op Langedijk  
Tel. 0226 - 331600, Fax 0226 - 331601

### Advertentieverkoop

ELMA Multimedia B.V., (0226 - 331600)  
Email info@elma.nl

### Redactieadviesraad

mr. Jan van den Broek, VNO-NCW  
prof. dr ir. Peter Buijtjes, TNO  
ing. Vera Dalm, Milieu Centraal  
ir. Cees van Deelen, TNO  
ir. Hub Diederer, PBL  
dr. Carel Dieperink, Universiteit Utrecht  
Jaap Jelle Feenstra, Havenbedrijf Rotterdam  
Jan Fransen, Stichting Natuur en Milieu  
prof. Dr. Leo Jansen  
drs. Dries van Loenen, Ministerie van EZ  
drs. Felix Luitwieler, Ministerie VROM  
ir. Jan Karel Mak,  
Deerns Raadgevende Ingenieurs  
prof. dr Rudy Rabbinge,  
Wageningen Universiteit  
Annemarie van der Rest, Shell Nederland B.V.  
ir. Jean Paul van Soest, zelfstandig adviseur  
Fred Tonneijck, Triple E

Tenzij anders vermeld zijn de foto's in dit nummer gemaakt door Michiel Wijnbergh.

Prijswijzigingen, zet- en drukfouten voorbehouden. Aan de informatie in Milieu kunnen geen rechten worden ontleend.

Tijdschrift Milieu wordt op FSC-papier gedrukt.